

باغ نظر

واکوی نظریه های ادبی در ادبیات فارسی

نگارش: دکتر صالح کاکویی

دانشگاه فرهنگیان- پردیس دکتر شریعتی مازندران

سرشناسه	: کاکویی، صالح، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: باغ نظر: واکاوی نظریه‌های ادبی در ادبیات فارسی / نگارش صالح کاکویی.
مشخصات نشر	: گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۷ ص.
شابک	: 978-622-02-0493-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۳۷-۱۳۹.
موضوع	: ادبیات فارسی -- تاریخ و نقد -- نظریه
موضوع	: Persian literature -- History and criticism -- Theory, etc
موضوع	: ادبیات -- تاریخ و نقد -- نظریه
موضوع	: -- Theory, etc. -- History and criticism Literature
رده بندی کنگره	: ۳۷۳PIR
رده بندی دیوبند	: ۹/۰۶۸
شماره کتابشناسی	: ۵۷۲۰۹۶۱

باغ نظر (واکاوی نظریه‌های ادبی در ادبیات فارسی)

تألیف: دکتر صالح کاکویی

صفحه آرا و طراح جلد: بهاره عزت‌نبار

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۱۳۷ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰

شماره شابک: ۰-۰۴۹۳-۰۲-۶۲۲-۹۷۸

چاپ و نشر: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای نویسنده محفوظ می‌باشد.

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع). ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

پیشگفتار:..... ۵

فصل اول: فرمالیسم..... ۹

ریشه های فرمالیسم روسی..... ۱۴

دیدگاه های فرمالیستی روسی..... ۱۵

علت گرایش روس به فرمالیسم..... ۱۵

نماد های مهم صورت گرایان روس..... ۱۵

شعار اصلی فرمالیسم روسی..... ۱۶

هنر سازه ها..... ۲۰

انواع هنر سازه ها از دیدگاه مکتب خلیات منری..... ۲۲

الف) هنر سازه های تکراری و در فعال:..... ۲۲

ب) هنر سازه های نو و فعال:..... ۲۳

نثر فرمالیسم..... ۳۲

شعر آوا (=زائوم)..... ۳۴

مقوله ی رتوریک..... ۳۷

اصل سهل و ممتنع در مقابل دشوار سازی..... ۴۱

فصل دوم: ساختار گرایی..... ۴۵

پیش زمینه های ساختار گرایی..... ۴۹

فصل سوم: پسا ساختار گرایی..... ۵۹

ویژگی های پسا ساختار گرایی:..... ۶۳

۱. زمان پریشی:..... ۶۳

۲. فراتاریخ:..... ۶۴

۳. نقد خرد گرایی..... ۶۵

۴. طنز (آیرونی):..... ۶۶

۵. ساختار شکنی:..... ۶۶

۶۷..... فرق ساختار گرای و پساساختار گرای:

۶۹..... فصل چهارم: هرمنوتیک و نظریه دریافت

۷۰..... آشنایی با اصول هرمنوتیک

۷۴..... هرمنوتیک جدید:

۸۰..... نظریه دریافت:

۸۲..... تأویل و سابقه آن در ایران و فرهنگ اسلامی

۸۷..... ۱. قرائت رانسانه ی اشعار حافظ

۸۸..... تحلیل رؤیا

۸۹..... عشق و اروتیک

۹۲..... من متعالی (سوپرایگو):

۹۷..... آنیما و آنیموس:

۹۹..... خود (The Self)

۱۰۱..... پیر فرزانه (Wise old man)

۱۰۱..... رابطه دال و مدلولی ژاک لاکانی

۱۰۳..... ۲. خوانش بوطیقایی در اشعار حافظ

۱۲۳..... فصل پنجم: نقد فمینیستی

۱۲۶..... فمینیسم در ادبیات فارسی

۱۲۹..... فصل ششم: تاریخ گرای نوین

۱۳۵..... کتاب نامه

پیشگفتار:

نظریه‌های ادبی از مباحثی است که باعث شکوفایی و تکامل هنر و ادبیات شده است؛ مباحثی از قبیل نقطهٔ شگفتانه، آشنایی زدایی، ساختگرایی، ساختار شکنی، تأویل (هرمنوتیک) و ... در ادبیات فارسی پررنگ و به صورت طبیعی جلوه‌گری می‌کرد؛ به عنوان مثال در بیت زیر از حافظ، "نظم پریشان"، "طایر فکر" و "دام اشتیاق" همان آشنایی زدایی و هنجارگریزی است که فرمالیست‌های روس به دنبال آن بوده‌اند؛ این هنر به طور ساده و طبیعی در شعر کارکرد شاعرانه پیدا می‌کند:

"حافظ آن ساعت که این نظم پریشان می‌نوشت

دایر فکرش به دام اشتیاق افتاده بود" (دیوان، ۱۵۲، ب ۸)

بررسی نظریه‌های ادبی در متن، ارزشمند است؛ بیان نظریه‌های ادبی صرف، بدون تحلیل متن یک تئوری محض بیش نیست؛ در این جهت تاریخی می‌شده است که ارزش متن و اشعار فارسی برای تحلیل کیفی نظریه‌های ادبی نمایان شود و همچنین انتخاب زبان و حجم کتاب برای آموزش نظریه‌های ادبی در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری برای زمان کم در نظر گرفته شد؛ در این پژوهش سعی شده است از اکثر کتاب‌های معتبر و مقاله‌های موجود در زمینهٔ نظریه‌های ادبی استفاده شود؛ این مجموعه، حدّ کمال پژوهش نظریه‌های ادبی در متن فارسی نیست؛ بلکه اندازهٔ بضاعت نگارنده است و میدان پژوهش نظریه‌های ادبی در متن فارسی برای تلاش پژوهشگران همچنان باز و فراخ است.

کتاب حاضر در شش فصل فرمالیسم، ساختارگرایی، پساساختارگرایی، هرمنوتیک، فمینیسم و تاریخ‌نگاری نوین تدوین شده است؛ در واقع هرمنوتیک، فمینیسم و تاریخ‌نگاری نوین زیرمجموعهٔ پساساختارگرایی می‌باشند اما در این مجموعه در فصل‌های مجزا طراحی شده‌اند تا به سادگی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند؛ متأسفانه دو بخش فمینیسم و تاریخ‌نگاری نوین بسیار کوتاه و مختصر بیان شده؛ چون که مطالب و شاهد مثال فارسی چندانی یافت نشده است.

در پایان از زحمات دکتر حسام ضیایی، استاد جوان درس نظریه و مکتب های ادبی دوره دکتری، بسیار سپاسگزارم که افقی روشن در مقابل چشم ما ترسیم نموده است بعد از اتمام دوره دانشجویی، تحقیقات و مطالعه نظریه ادبی ادامه یافت که حدوداً بعد از دو سال این مجموعه آماده چاپ شده است.

صالح کاکویی - بهار ۱۳۹۸

www.ketab.ir